

Kronikk

KRONIKK: Simen Ekern
 Telefon: 22 31 08 56
 Skriv til: kronikk@dagbladet.no
 Kronikkengden er fra 6000 til 7000 tegn.
 Kronikken på nett: www.dagbladet.no/kronikk

Kina og fascismen

KRONIKK
Stein
Tønnesson

Institutt for fredsforskning (PRIO)

«**DET MÅ VÆRE VONDT** for gamle maoister», skriver Bernt Hagtvet 12. juli, «å se hvor lett overgangen synes å gå fra kommunisme til fascisme – uten veien om demokrati.» Mussolinis Italia gir, sier han, «den beste modellen for å forstå dagens kinesiske utviklingsretning».

Ligner Hu Jintao Mussolini? Er Kina fascistisk? Nei. Fascismen, skrev Stanley Payne i en bok Hagtvet redigerte for 25 år siden, preges av tre negasjoner: Nei til liberalisme, kommunisme og konservatisme. Snarere enn å negere disse tre mikser dagens Kina dem til kommunistisk-konservativ markedsliberalisme. Payne sier fascistisk ideologi er:

- autoritært nyskapende, ikke basert på tradisjon (Kina har ingen ny ideologi)
- organisert omkring et regulert klasse-samarbeid (jo, kapitalister er nå velkommen i Kinas Kommunistiske Parti, men kelasamarbeidet er mer korrupt enn regulert)
- revolusjonær og imperialistisk (Kina er mer opptatt av investeringer og markeder enn revolusjon og territoriell ekspansjon).

'FASCISME' ER EN DÅRLIG merkelapp på Kina. En annen av Hagtvets sammenligninger er bedre. Han sier nemlig også at situasjonen i Kina ligner på Bismarcks Tyskland. Det var ikke fascistisk, men en autoritær, prøyssisk dominert utviklingsstat, bygd på tysk nasjonalisme. Regimet fremmet økonomisk vekst, satset på utdanning, skrev et omfattende lovverk, innførte velferdsordninger og tolererte en folkevalgt riksdag. Fra keiserdømmet ble opprettet i 1871 til Bismarcks avgang i 1890 førte Tyskland dessuten en realistisk utenrikspolitikk. Bismarcks kløktige diplomati dominerte Europa. Først etter hans tid pippet kravene frem om kolonierobring og flåtebygging.

Her er det lett å se paralleller. Dagens Kina har gjennomgått en forbløffende økonomisk vekst siden 1979, basert på åpning mot verdensmarkedet samt bevisst satsing på investeringer. Om 4-5 år vil Kina trolig passere Tyskland og bli verdens tredje største økonomi. Gradvis bygger Kina også opp en moderne militærmakt. Likevel er det økonomi og diplomati, ikke militære trusler, som har økt Kinas innflytelse. Mao førte krig i Korea 1950-53, mot India i 1962, ga militærhjelp til Vietnam og Nord-Vietnam og yppet til krig med Sovjetunionen i 1969. I 1979 forsøkte Deng Xiaoping å straffe de utaknemlige vietnameresne i et kort, mislykt felttog. Det var Kinas hittil siste krig. Deng satset på markedskreftene og åpnet slusene for utenlandske investeringer. Det siste tiåret har Kina dessuten forhandlet frem grenseavtaler med nabolandene Russland, Kazakhstan og Vietnam og tatt initiativer til grensesamtaler med India. Kina har opptrådt forsiktig overfor den amerikanske Bush-administrasjonen. Og Beijing er vertskap for sekspartsdokumenter med Russland, Japan, USA, Nord- og Sør-Korea med sikte på å stanse Nord-Koreas atomprogram. Kina hevder seg i konkurransen med USA om handel med og tillit i Sør-Korea.

HAGTVET SPØR NÅR kineserne vil kaste sine øyne på de sibirske oljerikdommene. Det har de gjort forlenget, men i respekt for Russlands suverenitet. Kina har samarbeidet med Yukos om rørledningsplaner og leveringsavtaler, men har møtt hard konkurranse fra Japan. Japanerne er helt avhengige av oljeimport og ønsker et led-

FOLK FLEST: Det er et hovedspørsmål i dagens verden om den autoritære utviklingsstaten Kina vil gå i demokratisk retning, skriver Stein Tønnesson i et svar til Bernt Hagtvet.

ningsystem fra Sibir i en stor, kostbar ring rundt kinesisk territorium. Her står store sikkerhetsinteresser på spill, men midlene er investerings- og handelsavtaler, ikke militær mobilisering eller territoriale krav.

Hagtvet har rett i at Kina undertrykker tibetanerne, plasserer stadig fler raketter ved Taiwanstredet, står imot demokratibevægelsen i Hong Kong, forbyr Falun Gong og bryter med fundamentale menneskerettigheter. Det er ikke nytt. Maoismens revolusjonære eksesser ble avløst av mer systematisk undertrykkelse. Deng var ingen demokrat. Han satte hæren inn mot studentene i Beijing 1989, da kanskje flere tusen ble drept, skjønt ikke på Tiananmen-plassen. Siden har det vært umulig å arbeide åpent for demokrati i Kina. Men dette kan endre seg.

ET HOVEDSPØRSMÅL I DAGENS VERDEN er om den autoritære utviklingsstaten Kina vil gå i demokratisk retning. Det er vanlig å hevde at økonomisk vekst skaper en middelklasse som sørger for å innføre demokrati. Jeg er ikke overbevist. I Kina er det store flertall fortsatt bønder. Et reelt demokrati vil gi makt til fattige bønder, og det ønsker nok ikke middelklassen i byene. Bønder står ikke høyt i kurs hos Kinas utdannede elite. Men jeg vil hevde at det er i Kinas nasjonale interesse å innføre demokrati. De kinesiske kommunistene har lenge eksperimentert med frie valg på grasrotnivå for å hindre at statens styringssystem råtner på rot. De har tillatt mer reell meningsutveksling i Folkekongressen. Og de arbeider med å gjøre partiets indre debatter friere. Kanskje kan partiet åpne seg og innvie folket i sine diskusjoner. Foreløpig har ikke lederne våget å ta spranget. De frykter at staten skal gå i oppløsning – og at kommunistpartiet mister sin makt. Ledernes hovedmål er å sikre sin egen og partiets makt, sørge for fortsatt økonomisk vekst og fremme Kinas nasjonale interesser.

Men faktisk er det i Kinas nasjonale interesse å innføre et system med frie, hemmelige valg. Demokratisk valgte ledere vil få større legitimitet både i egen befolkning og i resten av verden. Et demokratisk Kina vil bli mindre sårbar for indre opprør og ytre innblanding. Den økonomiske veksten har skapt et slikt mangfold av motsetninger mellom regioner og folkegrupper at det trengs et åpent politisk system – og uavhengige domstoler – for å håndtere dem. Den kinesiske folkerepublikken er omgitt av land med demokratiske valg: Japan, Sør-Korea, Taiwan, Filippinene, Indonesia, India, Russland, kanskje snart Afghanistan. 2004 er historiens hittil største valgår i Asia og verden. Kina er det eneste av verdens største land som ikke praktiserer frie valg. Samtidig er Kina og supermakten USA blitt økonomisk avhengige av hverandre. Kineserne har måttet lære seg det amerikanske politiske systemet for å fremme sine interesser i konkurranse med andre lands lobbyister. Utrolig mange yngre kinesiske ledere har amerikansk utdanning. De er ikke nødvendigvis blitt pro-amerikanske; oppholdet i USA har snarere styrket deres patriotisme, men de har fått smaken på vitenskap og fri meningsyttring. Kina har mye å vinne på å gå over til demokrati. Og hvis Kina innfører et system med frie valg, vil trolig Vietnam, Laos, Burma – kanskje Nord-Korea – følge etter.

KINA TRENGER EN NY DENG. En demokratisk Deng denne gang. En som våger å slippe demokratiet til. Hvis Beijing overlater til Taiwan, Hong Kong og reformvennlige provinser å føre an i demokratiseringen av den kinesiske kulturen, kan det gamle riket gå i oppløsning. Da får de lokale lederne større legitimitet enn de sentrale. Løsningen for kommunistlederne i Beijing er å følge Taiwans og Indonesias eksempel: Innføre frie valg på president og nasjonal-forsamling.

«Kina er det eneste av verdens største land som ikke praktiserer frie valg.»

Dagbladet

Akersgata 49, Oslo.
 Postboks 1184 Sentrum, 0107 Oslo.

TIPSTELEFONEN
22 20 00 00

SENTRALBORD: 22 31 06 00

Direkte linjer:
 Sentralredaksjonen: 22 31 08 90
 Vaksjef: 22 31 07 81
 Utenriksredaksjonen: 22 31 07 72
 Sporten: 22 31 07 98
 Desksjef: 22 31 07 22
 Resepsjon: 22 31 08 88
 Telegramadr.: Dagbladet Oslo

1000-tipset:
 1000Tipset@dagbladet.no

Kort&Godt:
 kortoggodt@dagbladet.no

På din side: pds@dagbladet.no

Telefaks:
 Redaksjonen: 22 42 95 48
 Produksjonen (Desk): 22 31 06 05
 Annonseavdelingen: 22 31 05 05
 Administrasjonen: 22 31 05 60
 Økonomiavdelingen: 22 31 06 06
 Kundeservice: 22 31 09 25
 Kulturavdelingen: 22 31 09 66
 Lederavdelingen: 22 31 05 20

Kundeservice: 800 30 100
 E-post: kundeservice@dagbladet.no
 abonnement@dagbladet.no

Dagbladsentralen: 22 31 06 82
AS Dagblad-Trykk: 67 92 75 00

UTLANDET:

New York: 69 Eighth Avenue,
 Brooklyn, New York, NY11217 USA.
 Journalist: Eva Bratholm,
 Tlf.: 00 1 718 789 1984
 E-post: ebra@dagbladet.no

London: 13 Marlborough Road,
 Ealing, London W5, England.
 Journalist: Ole Bjørner Loe Welde,
 Tlf.: 00 44 208 567 76 29
 Telefaks: 00 44 208 840 68 13
 E-post: obw@dagbladet.no

Berlin/Praha:
 Journalist: Håkon Lund,
 Agricolastrasse 24, 10 555 Berlin.
 Tel/telefaks: 00 493 039 10 44 75
 E-post: haakon.lund@dagbladet.no

LOKALREDAKSJONER:

Nord-Norge-kontoret:
 Strandgata 34, Postboks 469,
 9001 Tromsø.
 Tlf.: 77 66 66 60
 Telefaks: 77 65 81 80
 Skjalg Fjellheim, sfj@dagbladet.no

Trøndelagskontoret:
 Fjordgt. 82,
 7010 Trondheim.
 Tlf.: 73 52 87 09.
 Telefaks: 73 52 25 03
 Kjell-Ivar Myhr, kim@dagbladet.no
 Morten Stokkan, mst@dagbladet.no

Vestlandskontoret:
 Strandgt. 1, 5013 Bergen.
 Tlf.: 55 96 07 00.
 Telefaks: 55 32 90 57
 Leif Stang, lst@dagbladet.no

Rogalandskontoret:
 Nygt. 24, 4006 Stavanger.
 Tlf.: 51 89 61 11.
 Telefaks: 51 89 37 77.
 Leiv Gunnar Lie, llie@dagbladet.no

Telemarkskontoret:
 Nedre Hjellegt. 4, 3724 Skien.
 Tlf.: 35 53 41 90.
 Telefaks: 35 53 09 95.
 Bernt Blomquist, bbl@dagbladet.no

Sorlandskontoret:
 Markens gt. 48, Postboks 659,
 4666 Kristiansand.
 Tlf.: 38 02 11 55.
 Telefaks: 38 02 09 92
 Eivind Pedersen, epe@dagbladet.no

Dagbladet.no

www.dagbladet.no
 Dagbladets utgave på Internett.
 Utgitt av DB Medialab AS
Redaktør/adm.dir.: Rune Røsten
 run@dagbladet.no
Redaktør: Esten O. Sæther
 eos@dagbladet.no
 Kontakt Dagbladet.no:
Epost: netred@dagbladet.no
Sentralbord: 22 31 06 00
Direkte telefon: 22 31 09 59
 Dagbladet forbeholder seg retten til
 å distribuere innsendte innlegg i
 elektroniske formater.

PFU • Dagbladet
 arbeider etter Vær
 Varsom-plakatens
 regler for god presseskikk. Den som
 mener seg rammet av urettmessig avis-
 omtale, oppfordres til å ta
 kontakt med redaksjonen.
 • Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et
 klageorgan som behandler klager mot
 pressen i presseetiske spørsmål.
 • Adr.: Rådhusgt. 17 3. etg., pb 46 Sent-
 rum, 0101 Oslo.
 Tlf. 22 40 50 40, faks 22 40 50 55.
 E-post: pfu@presse.no